

УДК 373.5.07:005

DOI: 10.31339/2617-0833-2018-2(25)-125-129

**СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Лалак Н. В., Чекан К. В.

**A MODERN VIEW TO THE CONTROL OF GENERAL
SECONDARY EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**

Lalak Nataliya, Chekan Karina

В статті розкривається теоретичний аспект процесу управління сучасними закладами загальної середньої освіти. Авторами визначено внутрішні та зовнішні фактори, що зумовлюють розвиток управління в освіті. Проаналізовано педагогічну спадщину В. Сухомлинського та визначено особливості її використання у практиці роботи сучасних менеджерів освіти. З'ясовано сутність понять «місія школи», «стратегічне управління». Закцентовано увагу на стратегічному управлінні та функціонуванні стратегічних освітніх альянсів. Визначено, що ефективність функціонування будь-якого закладу освіти базується на засадах педагогіки партнерства, на взаєминах, що будуються на демократичних засадах.

Ключові слова: управління, демократизація освіти, менеджер, місія школи, стратегічне управління, стратегічні альянси.

The article has revealed the theoretical aspect of the process of management of modern secondary educational establishments. The authors have determined the internal and external factors that determine the development of management in education. The author of the article has analyzed the pedagogical heritage of V. Sukhomlinskiy and described the peculiarities of its usage in the practice of modern education managers. It has been revealed the sence of conceptions "school mission", "strategic management". The focus has been put to strategic management and strategic education alliances. It has been determined that the efficiency of the functioning of any educational establishment is based on the principles of pedagogical partnership, on the relations based on democratic principles.

Key words: management, education democratization, manager, school mission, strategic management, strategic alliances.

Сучасні тенденції модернізації освіти зумовлюють оновлення процесу управління навчальними закладами. Соціально-економічний розвиток держави, відродження духовної культури в Україні поруч з реформою освіти у змістовному, структурному, організаційному та інших напрямках потребують постійного пошуку нових технологій, перебудови управління в цілому і, зокрема, у навчальних закладах різних типів і форм власності. В освіті сьогодні широко використовується менеджмент як нова стратегія та технологія управління навчальним закладом в умовах ринкових відносин. До педагогічного обігу ввійшли такі поняття як «освітні послуги», «конкуренція між навчальними закладами», «якість освіти».

Упродовж останніх років досить активно досліджується проблема управління навчальними закладами. Цікавими для нашого дослідження є теоретичні та практичні аспекти процесу управління, представлені українськими вченими В. Бондарем, Л. Даниленко, Г. Єльніковою, Л. Калініною, В. Масловим, Н. Островерховою, В. Пікельною та ін.

Мета статті: дослідити та теоретично обґрунтувати особливості управління сучасними закладами загальної середньої освіти.

Проблема підвищення якості управління має багато аспектів, зокрема: соціально-економічний, науково-теоретичний, процесуально-технологічний, нормативно-правовий, психологічний, етичний тощо. У своїх працях науковці розкривають фактори, що

зумовлюють розвиток управління в освіті, зокрема це:

1. Фактори зовнішнього середовища:

- науково-технічний прогрес;
- зміни соціально-економічного стану в країні;
- характер та особливості управління суспільством на різних історичних станах розвитку країни;
- зміни у ставленні та вимогах держави і суспільства до школи;
- розвиток психолого-педагогічної науки, теорії управління та інших суміжних наук;
- тенденція входження керівників освітніх закладів до загального менеджерського складу;
- соціально-політичні фактори;
- світовий контекст розвитку освіти, розширення міжнародної активності, зв'язків;
- ринкові фактори тощо.

2. Внутрішні фактори:

- зміна освітньої парадигми;
- розвиток школи як соціально-педагогічної системи;
- тенденції щодо моделювання освітніх закладів, розширення їх мережі;
- тиск «знизу», що позначається у незадоволенні учасників освітнього процесу існуючою системою шкільного управління;
- зростаючі вимоги до особистості керівника освітнього закладу, рівня його функціональної компетентності;
- оновлення змісту освіти та технологій навчання;
- децентралізація, зміни у фінансуванні освіти та засобах регулювання закладів тощо[3].

Проте, будь-які реформи та трансформації повинні враховувати попередній досвід, здобутки, прогресивні ідеї, щоб не повторювати вже зроблених помилок, використовувати позитивне для подальшого руху вперед. Саме тому розробка сучасних моделей процесу управління сучасними закладами загальної середньої освіти повинна ґрунтуватися на врахуванні історико-педагогічного досвіду. На ці завдання вказують ряд нормативно-правових документів, зокрема і Концепція Нової української школи, якою передбачено оптимальне поєднання в освітньому процесі класичної спадщини та сучасних досягнень наукової думки [2].

Цінною для нашого дослідження є педагогічна спадщина В. Сухомлинського. Різним аспектам управлінської діяльності педагог присвятив чимало наукових доробок. В більшості з них зацентровано увагу на те, що директор школи є організатором і керівником педагогічного колективу лише постільки, оскільки він уміє об'єднати зусилля вчителів для колективної думки, вміє знайти, показати шлях її розвитку в творчій праці і – це найголовніше – разом з учителями з року в рік нагромаджує духовні цінності навчально-виховного процесу [4].

За В. Сухомлинським, педагогізація управління передбачає гуманізацію мислення керівника. Принципи, якими він керувався як директор у своїй роботі, були нестандартними для того часу: ініціативність, демократичність, колегіальність прийняття управлінських рішень, відкритість для критики, врахування особистої думки підлеглого, творчий підхід. Сьогодні як аксіома сприймається його настанова «Щоб керувати колективом і правильно спрямовувати його діяльність, керівник школи і всі вихователі повинні добре знати психічні, духовні, інтелектуальні особливості кожної дитини» [4]. Та й методи роботи з учителями, які застосовував педагог, не вписувались в традиційні: «Індивідуальна, дружня, відверта, душевна розмова – головний метод роботи директора з вчителем» – зауважував він [4].

Сучасний керівник загальноосвітнього навчального закладу – це не просто посада, а

й велике педагогічне мистецтво й майстерність. Сьогодні він повинен поєднувати в одній особі вчителя, менеджера, маркетолога, організатора освітнього процесу, чуйного та уважного наставника учнівського та педагогічного колективів. Це потребує не тільки всебічних знань, а й сформованої управлінської компетентності та високої професійної культури. Керівник навчального закладу повинен володіти навичками нового мислення, пов'язаного з проникненням менеджменту в освітню управлінську діяльність.

Оновленню функцій управління в Україні сприяє і світова тенденція щодо моделювання та функціонування закладів освіти різних типів та форм власності. До прикладу, у Фінляндії, Нідерландах, США, знайшов суспільну підтримку процес визначення місії школи. Місія розглядається науковцями як загальна мета розвитку, яка виробляється, обговорюється, усвідомлюється і підтримується на всіх рівнях навчально-виховного закладу: адміністративному, вчительському, учнівському, батьківському, громадському[3]. Перспектива розвитку школи повинна бути чіткою, зрозумілою для всіх учасників навчально-виховного процесу. Кожен шкільний колектив на чолі зі своїм керівником моделює освітній заклад майбутнього.

З 90-тих років ХХ ст. і в Україні поширюється ідея «знаходження свого обличчя». Вона втілюється в життя кожного закладу освіти шляхом розробки програми його розвитку, в основу якої покладені конкретні принципи, засади організації освітнього середовища, ідеї, завдання.

Такий підхід до моделювання навчально-виховних закладів несе в собі величезні можливості щодо створення шкільної культури та розвитку педагогіки партнерства. Зрозуміло, що школі майбутнього потрібен і керівник майбутнього. Саме з середини 90-х років ХХ ст. поряд з поняттям «керівник» в науковий обіг ввійшов термін «менеджер освіти», розвивається менеджмент освіти. Менеджмент освіти науковці трактують як вид управлінської діяльності, що складається із сукупності засобів, методів та форм впливу на індивідуумів і колективи з метою ефективного функціонування даної галузі. А людина, яка володіє цими знаннями та уміннями,— це менеджер. Наукові роботи Г. Дмитренка, Л. Карашук, Н. Коломінського, Ю. Конаржевського, В. Коростеєва розкривають сутність освітнього менеджменту та зміст діяльності менеджера освіти. Л. Даниленко, Н. Островерхова вважають можливим удосконалення управління сучасною школою тільки на основі модернізації функцій керівника. Ними було визначено такі нові функції директора школи, як: прогностична, консультативна, представницька, менеджерська та політико-дипломатична.

Ефективність функціонування будь-якого закладу не можлива без усвідомлення того, що взаємини повинні будуватися на демократичних засадах. Тобто, мається на увазі, що в процесі реформування освітнього середовища наріжним каменем повинна бути демократія у взаєминах між керівником і членами колективу, між педагогами та дітьми, а також між закладом освіти і батьками. Як показує практика, демократизація освіти – це одна із вирішальних умов, що забезпечують зміни суспільства та його подальшого розвитку[3].

Демократичне управління в своїй основі має ціннісно-нормативну систему відносин, засновану на визнанні гідності, партнерства, діалогу; передбачає співуправління, співдіяльність, співтворчість. Демократизація управління в освіті передбачає:

1. Роздержавлення закладу освіти, зруйнування монополії держави на освіту.
2. Децентралізація управління освітою передбачає чітке розмежування функцій між центральними, регіональними і місцевими органами управління. Це сприятиме скасуванню бюрократичної адміністративно – командної машини, яка лише оцінювала. Це дасть змогу регіонам враховувати свої умови і відійти від унітарного освітнього простору.
3. Самостійність освітніх закладів у виборі стратегії свого розвитку [3].

Логіка нашого дослідження вимагає з'ясувати сутність поняття «стратегія». Ця дефініція походить від грецького *strategia* (*stratos* – військо *agx* – веду), що означає «мистецтво генерала». Керівник сучасного закладу освіти повинен вести колектив до нових

досягнень і успіхів, формувати імідж навчального закладу, проявляючи високий рівень професійної майстерності. Це і є його «мистецтво генерала»[1]. Стратегічне управління в освіті – це сукупність рішень і дій щодо визначення та реалізації пріоритетних напрямків розвитку закладу освіти. Стратегія управління реалізується через програму розвитку, яка і забезпечує досягнення місії та цілей навчального закладу.

Останнім часом широкого розповсюдження набули стратегічні альянси. Стратегічні альянси (союзи) – відносно новий термін, який використовується в менеджменті. Стратегічний альянс – це співробітництво декількох організацій, формування коаліції, що базуються на спільних стратегічних цілях, на взаємних потребах, вигодах.

Стратегічне управління для багатьох закладів загальної середньої освіти сьогодні є новим, незвичним, але таким, що набирає силу явищем. Його важливість обумовлюється тим, що темпи змін зовнішнього середовища за швидкістю прояву часто випереджають відповідну реакцію закладу освіти, у зв'язку з чим зростає частота появи несподіваних, непередбачуваних труднощів. Стратегічне управління покликане розширити горизонти передбачення, створити можливості своєчасної реакції закладу освіти на зміни зовнішнього середовища в освітній, науково-технічній, соціальній і політичній сферах. Воно дозволяє розробити засоби і методи, які сприяють досягненню поставлених цілей з урахуванням умов, сформованих у зовнішньому і внутрішньому середовищі закладу освіти.

Таким чином, завданням стратегічного управління є реалізація цілей закладу загальної середньої освіти з урахуванням наявного потенціалу і вимог навколишнього середовища для досягнення стійкої конкурентної позиції [1].

Таким чином, як показує практика, професіоналізм, особистісні та ділові якості сучасного керівника закладу загальної середньої освіти впливають на створення іміджу навчального закладу, його стратегічне управління. Саме модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності формує сучасного менеджера освіти – відкритого, демократичного, компетентного, гуманістичного, творчо спрямованого. Нами з'ясовано, що раціональне поєднання модернізованих і класичних функцій, форм і методів управлінської діяльності є запорукою ефективного формування творчого колективу педагогів та учнів, демократизації та гуманізації освітнього процесу, відкритості школи як динамічно соціальної системи.

Список використаних джерел

1. Колесов О. С. Сучасні підходи до стратегічного управління розвитком підприємства в умовах господарювання / О. С. Колесов, А.В. Вацьківська// Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки. – 2012. – Вип. 2 (64). – С. 43–49.
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://mog.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-shc-2016/>. – 40 с.
3. Леснікова Ю. В. Теорія та практика сучасного менеджменту в освіті: [програма спецкурсу та інформаційні матеріали]/ Ю.В. Леснікова. – Черкаси, 2011. – 52с.
4. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1988. – 284 с.

References

1. Kolesov O. S., Vatskivska A. V., (2012), Suchasni pidkhody do stratehichnoho upravlinnya rozvytkom pidprijemstva v umovakh hospoodahyuvannya [Modern approaches to strategic management of enterprise development in a business environment], *Collection of scientific works of Vinnytsia National Agrarian University. Series: Economic Sciences.*, No2 (64), Vinnytsia, pp. 43-49.
2. Kontseptsiya “Nova ukrainska shkola. Prostir osvithnih mozhlyvosti” [Concept "New School. The Space of Educational Opportunities"], Available at: <http://mog.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-shc-2016> [Accessed 10 November 2018].

3. Lesnikova, Yu. V. (2011), Teoria ta praktika suchasnoho menedzhmentu v osviti: programa spetskursu ta inthormatsiyjni materialy [The theory and practice of modern management in education: [special course program and informational materials]], Cherkasy, 52p.

4. Sukhomlinskiy, V.O. (1988), Rozмова z molodum dyrektorom [Conversation with a young director], Rad. Sch., Kiev, 284p.

УДК 159.923:378.011.3.013.77-057.87

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПСИХІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Ліба Н.С., Марценюк М.О.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF MENTAL STABILITY OF STUDENT YOUNG PEOPLE

Liba Natalia, Martseniuk Maryna

Стаття присвячена такому актуальному питанню сучасності як психічна стійкість. Психічна стійкість – це властивість особистості, окремими аспектами якої є стійкість, урівноваженість, опірність, які дають змогу особистості протистояти життєвим труднощам, несприятливому тискові обставин, зберігати здоров'я і працездатність у різних випробуваннях. В статті здійснено теоретичний аналіз особливостей формування та розвитку психічної стійкості студентської молоді, наголошується на важливості формування і розвитку психічної стійкості особистості. Зазначається, що особливо актуальним дане питання постає в юнацькому віці. Для того щоб юнак або дівчина стикаючись із стресовими ситуаціями в навчанні, виходили з них із позитивними результатами: підвищеною мотивацією до навчання й прагненням до отримання знань, оскільки головною ознакою психічної стійкості виступає успішність у навчанні.

Ключові слова: криза, юнацький вік, розвиток, інноваційні педагогічні технології, психологічна стійкість, навчання.

Entering to establishment of higher education, students run into the row of problems that is related to insufficient psychological readiness to the studies in institution of higher learning, with destruction for years of mine-out options, skills, habits, valued orientations of pupils of high school and productive collectives, loss for years of the envisaged mutual relations with a collective and forming of new skills, and also with the lack of ability to carry out psychological self-regulation of own activity and behavior. Youths and girls get in new, unusual for them terms, that unavoidable causes to the evils of dynamic stereotype and origin, emotional experiencing related to him.

The article is sanctified to such pressing question of contemporaneity as psychical firmness. Psychical firmness is property of personality, the separate aspects of that is firmness, even temper, resistibility, that give an opportunity of personality to resist to vital difficulties, unfavorable pressure of circumstances, to keep healthy and capacity in different tests. The general scientific methods of research are applied in the article.

The theoretical analysis of features of forming and development of psychical firmness of student young people is carried out in the article, it is marked on importance of forming and development of psychical firmness of personality. Marked, that this question appears especially actual in youth age. for that youth or girl, running into stress situations in studies went out them with positive results: by an increase motivation to the studies and aspiring to the receipt of knowledge, as as a main sign of psychical firmness success comes forward with studies. It is well-proven in research, that the index of psychological firmness is success with studies, and also

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>